

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Helyben hához hordva és vidékre postai megküldéssel:

Negyedévre 1.50 kr. Két hóra 1.—kr.
Félévre 3.— » Egy hóra —.50 »
Égész évre 6.— » Egyes szám helyben és vidéken 6 kr.

HIRDETÉSEKET

Árszabály szerint számítunk. Bélyegdíj minden hirdetésért 30 kr.

Nyilttér minden sor 20 kr.

ŐRÁLLÓ.

POLITIKAI, SZÉPIRODALMI ÉS KÖZGAZDASÁGI LAP.

Megjelen hetenkint kétszer u. n.: szerdán és szombaton.

SZERKESZTŐSÉG:

hova a lap szellemi részét illető közlemények s előfizetési díjak küldendők SÁROSPATAK, GORTVAY-FÉLE HÁZ.

A hirdetési díjak és a lap szétküldésére vonatkozó felszólalások a kiadóhoz, Steinfeld Jenő nyomdászhoz küldendők.

Kéziratokat nem adunk vissza.

Bérmertelen leveleket nem fogadunk e

FŐMUNKATÁRS:
CSENGEY GUSZTÁV.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS LAPTULAJDONOS:
DR. BARTHA BÉLA.

KIADÓ:
STEINFELD JENŐ.

Bucsuszó.

A szerkesztői tollat az „Őrálló” jelen számmal legalább egyelőre leteszem.

Félév előtt indítottam meg ezt a lapot, hogy legyen hűségese szolgálja a magyar hazát, a szabadelvűség és a protestantizmus érdekeinek; független pártoktól, emberektől, — csak az igazságtól és lelkiismerettől függő.

Hogy mennyire nem anyagi érdek vezetett nagy vállalkozásomban, mutatja az, hogy *félévig teljesen ingyen, egy krajcár jutalom nélkül teljesíttem azt a rendkívüli szellemi munkát, azt a tétet, lelki emésztő feladatot, melylyel egy ily lapnak becsületese, a feladatok magaslatán álló megszerkesztése jár. Sőt még saját vagyonomból kellett nekem, a szegény protestáns tanár embernek 3800 frtot, tehát majdnem 4000 forintot, nekem egy egész vagyont — fizetnem vállaltamra.*

Azt hittem, megérti törekvésemet a protestáns közönség; azt hittem, igyekezni fog a kínált kezét elfogadni s megteremteni segít egy oly organumot, mely jogosult érdekeinek önzetlen propagálását tette céljává. Azt hittem, egy félév alatt lapom megerősödik, megizmosul, létében biztosítva leand, sőt anyagilag fejlődve szellemileg is fejlődni, gyarapodni fog.

Nem így történt. 600—700 ember, legtöbbször szegény protestáns papok, néhány tanító, s világi egyén, aztán kevés iskola és egyház karolta fel az ügyet. Az Alföld számos népes egyházából egyetlen előfizető sem jelentkezett egész félév alatt, sőt a lelkes urak csüggedten jelentették, hogy ilyenre alig is számíthatok. Egyházunk világi hatalmasai nagyobb részt szintén távollétükkel tündökölték.

Erkölesi támogatás, lapom céljainak, törekvéseinek, színvonalának, becsületességének fényes elismerése — az volt igen sok, annyi, hogy ha hiúság bántana, büszke is lehetnék rá, — de tudjuk, hogy ebből egyetlen szám nyomdai költségét sem lehet fedezni.

Roppant küzdelmet folytattam egy év óta az ellen az iszonyatos Moloch ellen, a melyet protestáns közönyösségnek nevezünk.

Nem sikerült fölötte diadalt aratnom. Léleken majdnem megtörve, az anyagi áldozatok óriási sulya alatt majdnem lerokkadva, kell ezt beismernem.

Egy istentelen ember.

Az anya még *nagyságos*, felnőtt házasi fia csupán tekintetek, s bizony abból a fekete képű kis unokából már csak olyan t. c. les, mint akármelyik szedett-vett árendásuk. Pedig lehet még háromemeletes háza Pesten; de ha lesz is, azt az őrült soha sem viheti magával bele, a mely a zsupos fedélű kurján környékezte. A pitvarajtón meggörnyed a cilindres látogató, mikor a sárga agyag padlóra lép, de első tekintete azért a gondosan rá-mába foglalt ősi cimere esik, mely büszkén, komolyan néz alá a szemközti falról, s fennakasztja ajkán a kitörni készülő tiszteletlen mosolyt. Az a méltóság ez, melyet a mult mindíg gyakorol a jelenlétben, ha még oly kopottan, szegényesen van is öltözve.

Hanem hát, annak a cimere is meg van a maga története. Roppant sok fáradsággal, ide-oda utazással, instanciázással és mindenféle rekurzussal sikerült egy összeállítani, a mint most ott van, a vastag okmányok, piros pergamenek és levéltári kutatások alapján. Akkor történt az, mikor valami restauráció alkalmával egy kőyomlított fráter (valószínűleg bukotti kandidátus lehetett az istenada, csak attól telik ilyesmik) ki merte mondani gazdjára a szörnyű, a rettenő gyanút, hogy: hát hiszen urambátyám nem is nemes ember. Mi jussom sedeál hát a tettes őrültségnek? S a lélegzetek elállottak, az arcok falfelhérré sápadtak a hallatlan vakmerőségű vád hallatára.

Mit? Nem nemes? Hát hallottak-e ilyet a Tekintetes Karok és Rendek? Kövesse meg magát az, a ki ki merte ejteni a száján, különben... Szörnyű, szörnyű! Még hogyha arcul lehetne ütni tisztességgel azt az embert! De hát teheti-e ezt egy nemes? Annak nincs joga gavallér emberek fegyverével élni. Nincs más mód, nosza ítéljen a vármegye, csak az moshatja le a kis- és nagybödönyi Bódönyiek nevén ejtett infámis szennyet.

S a vármegye ítél. Hanem addig még mennyi futkosás, mennyi pókhálófűvés, helyszínen utazás, könyökig

Fáj a lelkem, midőn e vallomást megteszem s e bucsuszavakat hű és hálás olvasóközönségemhez leírom, — de másként nem tehetek. Ha volnának még ezreim, melyeket feláldozhatnék azon az oltáron, melyen eddig áldozatom tiszta lángját égettem, — megtenném szívesen.

Kettő tart fenn.

Az egyik a *tiszta öntudat*, melyet a jól teljesített munka után érezünk. Az, hogy — s ezt büszkén mondhatom el, — hogy az „Őrálló” egész pályafutása alatt az igazságon és meggyőződésen kívül mindenkinek megközelíthetetlen maradt s a hírlapírói kötelességek teljesítésében, a hírlapírói tisztaságban a legigazabb eszményiség vezette.

Voltak, a kik azzal is keserítették működésüket, hogy lapom a kormánytól szubvenziót húz. Ezt a gyanút az „Őrálló” szabadelvű egyházpolitikájából s abból merítették, hogy nagy és igaz férfiakból álló kormányunk szabadelvűsége, következetessége és nemes törekvései előtt tisztelettel hajlott meg.

Még védekezni is szükségtelennek tartom e rágalmak ellen. Az ilyen csak azoktól jöhet, kik a maguk önzése és lelki törpesége miatt azt hiszik, hogy nem is lehet ember a világon, ki nem nyomorult pénzért árulja meggyőződését. Kik azt hiszik, hogy mert ők és mindenük eladók, más is eladó mindenestül.

Ha tudnák ezek a rágalmozók, hogy mint mondtam, nem csak egy krajcár jutalom nélkül, hanem szellemileg s anyagilag az áldozatok igen nagy mértékével tartottam fel eddig lapomat: lehet, kinevetnének naiv hitemért; lehet, hogy tisztelettel hajolnának meg törekvéseim önzetlensége előtt.

A másik, a mi fenntart, az eszembe vetett hitem, reményem.

En hiszem, remélem, hogy a mi nekem nem sikerült kedvezőtlen viszonyok mellett, sikerülhet még szerencsésebbek között; vagy a mi nekem erőim gyarlósága folytán nem sikerült, sikerülni fog másnak, ki nálamnál derekabb.

A leányzó nem halt meg, csak aluszik.

S talán annyit, a szerénytelenség vádjánál, — kívül és bátran elmondhatok, hogy tollam és lapom, fáradhatlan munkatársaimmal egyetemben, jelentékenyen közrehatott arra, — tollam már 4 év óta, lapom, mióta fennáll, hogy a protestáns közvélemény az egyházpolitikai kérdésekben helyes tájékozást nyerjen s hogy a szabadelvűség, jog-egyenlőség és nemzeti konszolidáció követelmé-

nyeit képező egyházpolitikai reformok, a protestáns közönség oly messze túlnyomó többségének támogatását megnyerjék, a mi diadalukhoz szintén szükséges volt. Bármily gyöngye is legyen szavam, erőteljes egyéniségem, az bizonyos, hogy én az elkeresztelési viták első felmerültétől fogva mindig, a mostani megoldást sürgettem s protestáns politikai írók között abban az időben én legelőször sürgettem.

Mivel pedig a lap deficitnélküli fentartásához szükséges 1000—1200 előfizető a mai napig nem jelentkezett s valószínűleg a kitzűött időig, július 1-ig már nem is fog; sőt idáig alig valamivel több jelentkezett, mint e szám fele: *kénytelen vagyok az „Őrállót” jul. 1-től beszüntetni.*

Egyelőre ideiglenesen. Ha talán épen a lap megszűnésének lehetősége felrzná azokat, kik eddig a közönyösség mély álmát aludták s július 20-ig még elegen jelentkezének: akkor aug. elejétől újra megindítom lapomat, illetve tovább folytatom. Az elmaradt számokat pedig ki fogom pótolni előfizetőimnek.

Ha pedig ez a határidő is sikertelenül folyne le, akkor e bucsum végleges s ez esetben július hó végén a beküldött előfizetési pénzeket levonás nélkül visszaküldöm a tisztelt előfizető uraknak, vagy pedig **kívánatukra** részint az aránylagos készpénzt küldöm vissza nekik, részint pedig „Statisztikai tanulmányok a magyar protestantizmusról” (80 kr), „Lavaleye Emil egyházpolitikai tanulmányai: I. A katolikus népek jövője. II. A klérikalís párt Belgiumban (ára 80 kr), és Lavaleye „A pápaság jövője” (ára 20 kr) című munkáimmal kárpótlom őket. Ez utóbbiakat csupán kifejezett kívánatukra.

Mivel pedig Csengey Gusztáv „*Ida emléke*” című regénye oly általános tetszést nyert, hogy valószínűleg vétek volna annak befejezetlenül maradni, holott jul. 1-ig épen csak fele jelenhetett meg: ha a lap végleg megszűnik, az „Őrálló” előfizetőinek 1 frtjával előfizetést nyitunk s ha elegen rendelik meg, akkor a hiányzó második felerész aug. hó folyamán, vagy szeptember hó elején megjelentetjük. Az egész 3 kötetes regényre, ugyanily megjelenési idővel 2 frttal lehet előfizetni. Ezzel tartozunk az „Őrálló” közönségének s az „Ida emléke” jeles szerzőjének.

S ha a lap a protestáns közönség részvétele miatt csakugyan megszűnik, s ez a bucsunk nem ideiglenes, hanem végleges: engedjék meg nagyérdemű munkatársaim, kik oly önzetle-

porba vájkálás, diplomák, adománylevelek kibetűzése kellett, hogy ezt megelőzze! Szatmárban emlékeztek egy Bódönyire, a Lászlóra, ki Balogh-leányt tartott, hanem az rég meghalt, villám csapta agyon, egy délután, kinn a folyadáros tornácra, míg a poharakat kvaterkára töltve, gond nélkül emelgették a harminckétlevelűt. De még a Cserhátra is elszármozott egy, a kisebbik ág, a bolondos „Tritium báró”-nak a fia, s még főjegyzőséget is viselt. Ha valakinek, annak okvetlen tudnia kell a nemzetségről. Hanem itt meg újra az derült ki, hogy az egész familia Erdélyből szakadt ki a székelj földről s Háromszéken még ma is élnek atyáifai, kik I. Apafi ő kegyelmétől számítják a kutyabört. Hopp! le oda! S négy hónapi szakadatlan izzadás, lótas-futás, kerdezősködés és turkászás után végre mégis csak meg lett ragasztva az armális.

Hanem a vén táblabíró e naptól fogva megváltozott, nem volt többé az a kedélyes cimbor, a ki előbb. Mintha titkos féreg rágódott volna szívében, világgyűlölő lett s került az embereket. Nem is csoda, mert ilyen eset, hogy valakinek a nemességét nyilvánosan kétségbevonják, ember emlékezet óta csak egy fordult elő még, az öreg Csizmándyval, s annak is volt embersége rá, hogy ott álló helyében megüsse a guta. Ugy szedték fel holtan a földről, emlékezőnek még sokan rá, a kik megérték.

No hát a mi Bódönyi bátyánkat nem ütötte meg épen a guta. Hanem több volt az tán még a gutaütésnél is, a mit elkövetett. Az a kófallal körülvevett, dudvás nagy hely, melyet az unokák még ma is mutogatnak egymásnak, sok szilaj, mámoros éjszakának volt néma tanuja. Ómlott a bor, Kacsari és Florika vetélkedve huzták, hogy csak egy rengett bele az ablaktábla. A mennyi elzűllött őrült existenciák kószáltak faluról falura, kezdve a két kéregető Rezewilly testvéren, a kik kolduló traktusokra osztották föl a vármegyét, és sehol sem töltöttek két-három hetnél többet, egész az utbiztosságból tavaly kiesőppent Gyuray Nacziig, ki rendesen térdig sárosan, gyalog jött be a pincés-ajli tanyáról, hogy egy pipadohányt kérjen, a mire

aztán leült inni, és többet egész este szavát sem lehetett venni — mind ott dözsöltek késő reggelig Bódönyi portáján s iták az ivós csingert. Az öreg szeretett incselkedni vendégeivel s ezek nem olyan emberek voltak, hogy rossz néven vegyének valamit tőle.

Beh királyi tempói is voltak! . . .

Abból is kitetszik, hogy vén asszonyoknak még a főtét sem ette meg; csupa fúrge menyecskék s rózsás hajadonok voltak környezetében. Azt akarta, hogy szép asszonyok fogják be még haló szemeit is.

Mondom, rengett a háztája, ha Bódönyiek megeresztették széles kedvöknek zugó, aradó szilijét. Vagy, hogy tán nem is volt az kedv, hanem csak valami örült kitérése a titkolt, visszafojtott szenvedélyeknek. Mert mi van abban, ha valakinek pirulni kezd a bokája, mikor a bárány beszél a lóval (a hegedűhúr a nyirettüvel) s kurjongatva, kendőt lobogtatva szilaj táncra perdül? . . . Semmi, épen semmi. De kőtyagos fővel, tántorgó tagokkal, a nóta hangjaira, lassan megfordulni a széken, aztán háttára rakni az inogó lábakat, míg a test alig-alig ülve terül el hanyatt a levegőben, s csinálni ily helyzetben nóta után a legvakmerőbb gimnasztikai gyakorlatokat, melyekre a vér fagy meg a józan ember ereiben — ezt csinálja meg valaki Sulyok Ferke után. S az öreg Bódönyi, papir csakójával ősz fején, melyet egy bizonyos pillanatban minden ivópajtásnak kivétel nélkül a fejébe nyomtak, egykedvűleg ült ott a rekedt torkok veszett ordításai közepett, vagy oda tolt a mindig pipázó Gyuray Nácinak nagy dohányos bődönét, karcos humorral szólva. Ne bolondozz hé! Tölts rá no az ebugattát! llyet még az öregapád se szívott; nehezen gyul meg, az igaz, de ha egyszer meggyul . . . az istennek se ég. Mire Náci csak szemére huzta félrecsapott tollas kalapját (gavallér ember nem tempózik, a hol nem neki szól a nóta), s hagyta peregni gyémántos hangon az örületes frisset, hejha! hogy is van csak?

»Szédül a fejem,
Fáj is a szívem,
Van ám erre orvosság . . .»

nül támogattak erőmet majdnem felül haladó feladatomban s kiknek egyedül köszönhetem, hogy lapom, tartalom, szellem és komolyság dolgában fényes, dús gazdag anyagi eszközök hiányában is a magyar hírlapirodalom magaslatára emelkedett, — hogy e derék, e hű munkatársaknak itt mondjak az ügy- és a magam nevében hálás köszönetet; engedjék meg protestáns egyházunk püspökei és esperesei s az „Óráló” előfizetői, hogy lelkes támogatásukat itt köszönjem s itt tegyek tanúságot arról, hogy ők hűk voltak az „Óráló” zászlajára írt szent eszmékhez. Őrizzék meg lelkesedésüket, hűségüket ez eszmék iránt, mert ha az „Óráló” nem lesz is, azok élni fognak.

A lap végleges megszűnéséről, vagy újra megindulásáról az előfizetőket és aláírókat annak idejében egyenkint tudósítom.

Sárospatak, 1894. június 29-én.

Mély tisztelettel

Bartha Béla dr.

Az „Óráló” felelős szerkesztője és tulajdonosa.

Az „Óráló” felelős szerkesztőjének köszönetéhez, hálájához én is szívem legmélyéből jövő hálámát és köszönetemet csatolom. Adná Isten, hogy e lap, mely szerkesztője buzgalmából, lan- kadatlan munkássága folytán rövid idő alatt oly előkelő állást vívott ki magának, megtörve a közönyt, csak pihenni térjen s egy hónap múlva ujult erővel támadjon új életre.

Eperjes, 1894. június 29-én.

Mély tisztelettel

Csengey Gusztav,

az „Óráló” főmunkatársa.

A beteg közszellem gyógyításáról.

II.

Ha igaz az, hogy az egyes ember teljes elvetemültségéből is van erkölcsi feltámadás — pedig van — akkor a társadalmi — bár nagymérvű — kór sem gyógyíthatatlan, mert hiszen utóvégre is a társadalom nem egyéb, mint az egyesek egyeteme, összege. S a milyen az egyesek túlyomó többségének erkölcsi állapota, olyan erkölcsi képet fog nekünk nyújtani a társadalom ábrázata.

A túlyomóan erkölcsös egyesekből álló társadalom olyan, mint a nap, melynek szintén vannak ugyan homályos foltjai, de azért fénylik, úgy, hogy „szemünk bele nem tekinthet”, mint Berzsenyi mondja, mivel főalkateleimet a fénylő atomok (a társadalomban erkölcsös személyek) képezik. Vagy, ha fizikai hasonlaltat akarunk élni, akkor — az optikából merítve hasonlatunkat — az erkölcsös társadalom olyan, mint a fehér szín, melyben meg van mind a hét szín, melyek együtt és összesen, *mint fehér szín*, az ártatlanságot a tisztaságot jelképezik; egyenként pedig: a hűséget, állhatatosságot, a barátságot, a reményt és boldogságot, a lángoló nemes érzelmeket: hazaszere- tetet és felebaráti szeretetet jelentik. Az erkölcsileg sülyedt, a beteg közszellem befolyása alatt álló társadalom ellenben olyan, mint a fekete szín,

melyről egykor egy kitünő tanárom azt mondta, hogy éppen „azért látjuk, mert nem látjuk!” vagy is a hiányokat szemléljük benne; mert mint a fekete szín az optikában a színek hiányát jelenti, úgy a társadalom hanyatlása, a beteg közszellem, a társadalmi erények hiányáról tesz tanubizony- ságot. Vagy is: ott ne keress igaz barátságot, sem tiszta, nemes szerelmet, sem önzetlen hazaszere- tetet, sem hűséget, sem állhatatosságot, sem hitet, sem reményt, sem bünbánatot, sem boldogságot, hanem keresd mind ennek hiányát, az ürt, a test, az érzékiség uralmát s ezen uralom kétségbeesítő, sötét következményeit.

Nehogy azonban folytonosan csak az általánosban vadászszunk, kérdeim: nem tapasztaljuk-e ugye szólván minden nap, hogy a mint a közszel- lem hanyatlak, a beteg, „erkölcsileg beteg” jelző mindinkább illik rá? Nincs-e az ugy a nagy társadalomban, mely maga az emberiség s nincs-e ugy kicsinyben a mi magyar társadalmunkban is? Nem tűnik-e fel ugyanazon sötét kép lelki szem- eink előtt a nagyban, a kicsinyben? Nem mond- ják-e, hogy a mint a nagy társadalom, az embe- riség, halad intellectuális, értelmi tekintetben, ugy hanyatlak morális, erkölcsi tekintetben? Bizony- bizony, valljuk meg őszintén, nagyon sokan van- nak köztünk is, a kik a szabadelvű korszellem adta előnyöket, a szabadság privilegiumának tek- intik.

Avagy a szabadabb vallásos életet nem ugy értelmezik-e sokan, — fájdalom, igen sokan — hogy vallástalanokká lesznek s mindent kigunyol- nak, a mi szent, a mi isteni?

Avagy nem ugy értelmezik-e a szabadelvűbb erkölcsi törvényeket, hogy a legundorítóbb erkölcs- telenségbe sülyednek?

Avagy nem ugy értelmezik-e a szabadelvűbb állami intézkedéseket, hogy törvényt nem ismernek, hogy az állam jogait csorbítják, lábál tapodják?

Avagy nem ugy tekintik-e a szabadelvűbb polgári intézkedéseket, hogy az egyén jogait tul a rendén kitágítják s a társadalmat s annak szabá- lyait, törvényeit megvetik?

És én a társadalom, a közszellem ezen, bár viszonylag igen nagy hanyatlását még sem tartom orvosolhatlan betegségeknek, nem tartom halálos kór- nak, ellenkezőleg gyógyszerét is ismerem s ez nem más, mint a mit a haldokló Goethe kívánt: „Több világgosságot!”

Igen „több világgosságot” és akkor a társa- dalom napja felragyog, mert a mi társadalmunk legnagyobb hibája ez idő szerint az, hogy sok a félművelt s kevés a szó igazi értelmében vett mű- velt ember.

A neveléstanok igen helyesen határozzák meg a nevelve-oktatás feladatát, mely nem más, mint, hogy képessé tegye az embert, *minden egyest*, testi, lelki tulajdonságainak, képességeinek *teljes összhang- zatos kifejtésére*, önmagában az erkölcsi szabad akarattal, *az erkölcsi jellemnek kialakítására*, a mi- hez tiszta, világos ész, értelem, nemes erkölcsös, vallásos érzelme és határozott, a jó megvalósítására törekvő, kitartó akarat kell!

Manapság — fájdalom — igen sok az „olva- sított”, „tanult”, „okos”, „ügyes” ember, de kevés az igazán, a szó teljes értelmében vett művelt ember.

Sok a csillag, de nincsen napja!

Az iskolák munkája is sokszor félszeg, csak töm, sok ismerettel tömi meg a tanulót, melyet az gyakran meg sem emészthet, de nem tanít rá, hogyan kell a bevettet megemészteni, haszonra fordítani és nem nevel, vagy a mi rendszerin- előfordul, az iskola jól csinálja dolgát, de az élet, a család, a társadalom nem istápolja, nem segíti az iskola törekvéseit, pedig egymást kölcsönösen kell segíteniök, mert: „altera alterius poscit opem res!”

Hogy a műveltséget illetőleg mily iszonyuan nagy többsége a fontoskodva itélgető embereknek, ugy nevezett intelligens embereknek, nincs tisz- tában, azt minden nap sajnosan tapasztalhatja az ember.

A műveltség — mint láttuk — nem csupán az értelem, az ész, a tudás dolga, nem áll csupán tudományból, vagy a mint azt sokan, a mai kor gyermekei közül hiszik, a társas illem, a társa- dalmi szokások ismeretéből, hanem kell hozzá ne- mes szív is, mely minden nemesért, jóért, szépért isteniért buzogni tud és kell hozzá erkölcsiség, erkölcsileg szentesített, határozott, szilárd akarat.

Az ilyen igazi, teljes műveltség, az ilyen mind a három tekintetben kifogástalan műveltség egyedüli biztos és szilárd alapja valamely nép hal- talmának, valamely állam s az egész emberi társadalom (egyesekben és egészében is) jólétének!

Mert adjunk csak a társadalomnak több vilá- gosságot, *neveljük*, oktassuk a népet, de ugy, hogy adjunk az egyének *teljes műveltséget* s megfogjuk látni, hogyan ölt más, nemesebb, szebb, eszmé- nyibb, szellemibb alakot társadalmunk, egész éle- tünk, kicsinyben és nagyban.

Látni fogjuk, hogy az igazán művelt ember- nek nincs szüksége arra, hogy az Istent megta- gadjja, hogy feltűnjék, hogy érdekessé tegye ma- gát; látni fogjuk, hogy az igazán művelt ember nem fog az erkölcsitelenség iszapjába merülni, mert hiszen tudni fogja, hogy az erkölcsös élet mellett is vannak és pedig sokkal edesebb, tartósabb és nemesebb örömök; látni fogjuk a baráti hűséget és a családi erényeket tündökölni; látni fogjuk, hogyan lesz a becsület az ember legféltettebb kin- esévé; látni fogjuk, hogyan válik az igazán mű- velt egyén, még néki nem tetsző kormányforma mellett is jó, hű és áldozatkész honpolgárrá, mert hiszen belátja, hogy a haza élete szent és azt kockáztatni nem lehet egyéni szeszélyek és elő- nyökért; látni fogjuk, hogyan tiszteli az igazán művelt egyén a társadalmi törvényeket és az ille- met, mert hiszen tudja, érti, hogy az ő joga odáig terjed, a míg a máséba nem ütközik; tudni fogja, hogy „minden ország támasza, talpköve a tiszta erkölcs, mely ha elvész, Róma ledől és rabigába görnyed!”

Látni fogjuk egy szóval a társadalmat nap- ként fényleni s azért még egyszer: „Több vilá- gosságot!” Ne feledjük el!

»Hogy nem mindenünk az a por,
Melyet futva fölverünk;
Hogy a művelt szellem éle,
A nemes szív tiszta mélye
Drága kincsünk, fegyverünk!»

(Lévy.)

Hörk József.

mig a bőgő pokoli hahotával nyomta utána a fordítást:

»Azt is tudom hol
Rossz kosárba bor,
Piros ürmös, bakator.»

Istenem, istenem, micsoda nagy bánat is lehet az, a mit ilyen vig muzikaszóval szoktak temetni! . . .

Egy ilyen démoni pillanatában furcsa ötlete támadt az öreg Bódónynek. No hát, ha végig kocintottak már az egész kompánián, hadd lássunk végre egy új vendéget is, *a kivel virtus lesz pertu-t inni*. Minden szem az ajtó felé fordult, mely kopogtatás nélkül nyílt fel, s ott állott a küszöbön — a „Laci” bika, nyolc markos legénytől vezetve két oldal, vérben forgó szemekkel, s mozgó orrlukáin át forró párákat fújtatva körül. Hej, hogy elsápadtak az arcok! Bódónyi pedig megtöltötte poharát habzó borral, ingó lábakkal fölállott széken s a rémület okozta csendben felköszöntötte a jövevényt s azzal odavágta poharát az állat széles homlokához, honnan darabokra törve szóródtak szét csőrömpölő cserepei a földön. „Isten kísértés! — Ször- nyűség!” tört ki a szó az irtózáttól összeszorult torkokból, a mint egyszerre ugráltak fel ülőhelyeikből. Az állat egy bős mozdulatot tett, a tartókótelek megropogtak, kurta két szarva kicsavarodott a béréslegények izmos kezeiből és siket bőgést hallatott . . . aztán mintha meggondolta volna magát, lerázta nyakáról az odaömlött bort, meg hor- gasztotta fejét és elereszté minden tagját. No hát! . . . Illik is ám egy becsületes vadnak emberségesen viselni magát, mikor az ember az, a ki neki vadul! Hanem az öreg Bódónyi is egy álló évig nem láttak többé vendégei.

Egyszer aztán beütöttek a rossz napok. Isten büntetése volt rajta; hogy mért, mért nem, — nem lehetett tudni voltaképen. Rebesgették úgy titokban, hogy a provizorium alatt . . . no de ezt senki sem tudja bizonyosan, s ha igaz is volt, hát megbűnhődött érte. Legyen lelkének irgalmas a magyarok istene, mint a szilke száju Rudi bácsi szokta volt mondani, öblös markába veregetve makraszajú debreczeni pipáját.

Rettenetes marhavész dühöngött a környéken, egy- másután tizedelve meg a jószágokat. Bódónyi neki se nézett egynek-kettőnek: annak döglök a kinek van, hajto- gatta rendithetetlen flegmával. De mikor aztán tízével szám- lálhatta a veszteségeit, kezdte ráncokba szedni homlokát s szomorú levertség kezdett rajta erőt venni.

Egy nap aztán jött a számadó, szomorú arccal jelen- teni, hogy már a Fátyol is megkapta a betegséget. — A Fátyol! Nem lehetett annál szebb állatot találni, sem a madai sállós, sem a mándoki hordós vásáron. Hőfehér, szép szőre, kajla szarvai, déceg, arányos testtartása, gaz- dája kedvencévé avatták, ki összes szeretetét, melyet az emberektől megvont, ő rá árasztotta egyedül. Hogy is villantak meg szemei, mikor alkonyattáját, ha az esti ha- rangszó elhangzott, a magas tornácra üldögélve hazatérni látta a csordát, elől a Fátyol, melabus, komolyszavu kol- lombját ide-oda lóbálva, s méltósággal lökve be magaelőtt a léces kaput. mig körültekintgető nyájas szemeivel, bólo- gató fejével „jó estét” látszott köszönteni a ház népének s büszke mozdulattal lökte odább az előre toakodó bérés- fiut. Hát lehetett-e egy ilyen jószágot oly csufos halállal hagyni halni?

Hajnala kelve, magához hivatva a taglóst. A tehén szőre felvillant a kora szürkületben. Gyászos eldérzettel csüngette érdes nyelvét szögletes mellére. A cselédség és a kíváncsi nép némán lepte el az udvart s részvevő te- kinteteket vetett a szegény állatra. Bódónyi hosszú léptek- kel járt fel s alá.

Mikor a tagló megpengett, belopódzott leghátulsó szo- bájába s neki duhajkodva a nehéz tölgyfaasztalnak, kezébe támasztotta fejét. — Homlokán kiütött a verejték, vastag fekete bajusza idegesen mozgott, mig sötét, szuró szemei olajszin barna arcán vadul forogtak.

Kinn e közben egy jól irányított csapás földre terítette a hatalmas állatot, vértócsa gyúlt az árokban. A mérsáros felgyürt ingujjal hozzáfogott a megölt állat feldarabolásá- hoz. Nem is azt, nem is azt darabolta, hanem az öreg

Bódónyi lelkét szelte izekre. Tudta ő jól, hogy az a csapás koldussá tette. Földönfutóvá lett ő már egész világeletére.

Mintha kigyó csipete volna meg, fölugrott s lekapta a szegről töltött vadászfegyverét. Azzal kirohant szilaj, vad kacajjal, hosszú ősz fűrtei csak úgy lengették a friss haj- nali szellőben. Egy markolással fölkapta a szerencsétlen állat véres, meleg hústömögét (két embernek is dolgot adott volna fölemelni) s mig egyik kezével magasan fel az égre dobta, a másikkal utána lött s eget káromló gúny- nyal rikácsolta:

— Egyél hát no, ha ráehetél! . . .

Elszörnyűködve vetettek keresztet a körülálló; amint a vérző test tompa dobbanással a földre esett, s véres záport fecskendett körül szanaszét.

Sok, sok év telt el. A büszke, hajthatlan nemesből tipegő aggastyán lett, ki botjára támaszkodva lépdel végig a falu utcáin, utána néz a dévajkódó iskolágyerekeknek, elmereng játékaikon, megpirongatja csintalanságaikért. — Meg-megszólítja az ut végén áruló gyümölcsös kofát is:

— Ugyan anyóka, mi az ára ennek a rakás gyü- mölcseknek?

Az asszony kezébe veszi a mérőt s megmondja az árát. — Ej, ej, hát van magának istene, hogy ilyen drágán tartja?

— Nincs nekem, tekintetes uram, dehogyan van, hiszen tetszik emlékezni rá, hogy ezelőtt tizenkét évvel meglátta a tekintetes ur!

A tekintetes ur pedig indulatosan közörrül egyet torkán s megfordulva sarkán, érthetetlenül mormol valamit kuszált, fehér bajusza alatt! E percben megkondul a déli harang is s a mint gyorsan lekajja kaiapját, ritkás fűrtei mind megannyi fehér békegalambok repdesik körül nyu- godt, szenvedélytelen arcvonásait Áhitattal emeli bágyadt szemeit az ég felé. A felé az ég felé, melyre egykor fey- vert emelt volt.

Várnai Sándor.

KÖZÉLET.

Kedélyes magyar élet Halléban.

1879. Tavaszán.
(Folytatás és vége.)

Volt nekünk aztán Halléban még egy honfitársunk is. Kereskedő, neve is Kaufmann; cifraruháju kövér zsidó fiatal ember. Arucikke: a magyar bor, mely iránt erősen érdeklődő egyik német barátjával, egy hangjegykereskedő fiával, többször közénk elegyedett. A németet mi közre-fogtuk és megkedveltük. Ő meg természetesen min-ket, Karmrod volt a neve, mi azonban „Snekiront“-nak hívtuk. Még pedig azért, mert az ipse figyelmét egy ízben igen megragadta volt fenti magyar kifejezés, melyet ő a német „Schnecke“-vel rokonságban lévőnek gondolt és ennek következtében csakhamar a magyar s német nyelv közös eredetének eszméjére jutott. S nyelvünk, a zeng-zetes magyar nyelv, hovatovább egyre jobban meg is tetszett neki, elannyira, hogy egyszer csak úgy neki indult a lelkesedésnek, hogy szinte feltettük egészségét; gram-matikákat veit elő, azokat oly szorgalmasan tanulta, hogy néhány nap múlva (neveink előtt „Uraknak“ címmel) tü-rhető magyar levelet írt nekünk: kitünően zongorázó barátjának pedig könyörgött, hogy csak magyar ábrándokat, csak magyar dalokat jasszék, ő maga meg az ábrándok hazájának fővárosába, Budapestre készült, — hangjegy-kereskedőnek (de azért később mégis Nancyban telepedett le). Mikor megjöttek a magyar ciganyzenészek — Farkas Mór ciganyprimasnak feleségült izraelita vállalkozó társasága — s az egyetem mellett David-fele — a városban legdíszesebb — sörházban muzsikáltak: a mi lelkesed-sünk csak annyéka volt ama lelkesedésnek, mely „Snekiront“-nak keblet dagasztotta. Jobban gyönyörködött a piros nadragba s zöld dolmányba bujtatott barna fiukban, mint mi magunk. Ugyanezen estén hozzánk szegődött egy Schwartz Adolf nevű honfitársunk is. — Párisból jött, mondta: egyetemi hallgató: külsült azonban — de sajna! későn — hogy haszontalan szédelő: becsapott minket, megcsalta Karmrodot, sőt rászédte még a cigányokat is: s ha köztünk lett volna ez alkalommal a mi kedves francia barátunk, Jean Monnier theologus, most saint-quin-tini pap, a francia hangzasu „pompas“ magyar mel-leknevét hevülő vig legenye, — bizonyosan azt is kizse-belte volna. Mert nem sommasan tárgyalt ez az ipse, a megosztott kezelésnek vala híve.

Általában eléggé gyakori eset volt, hogy honfitársak kerestek meg minket. Többnyire azonban munkakerülő, alamiznagyűjtőgető s csaló emberek voltak ezek, kik otthon nem boldogulhattak, külföldön szenytezték a ma-gyar nevet. No de ne szegyenkezzünk nagyon, sөpredéke minden nemzetnek van. Egyszer szintén egy ilyen, de nem magyar vendég nézett be szerény lakásomba. Uri emberféle, kék papaszemmel, udvarias köszönéssel; már mar azt hittem, hogy ezt mondja: „Mein Name ist Gan-zik, ich komme von Danzig, dreimal acht ist vierund-zwanzig, bitte um Almosen.“ A jövevény azonban így szól hozzám: „Uram! Oroszországban nagy szerencsét-lenség történt, melynek én is áldozata vagyok, s mint tönkrement ember Lipcsébe költözöktem; Szedgen szin-tén nagy szerencsétlenség történt (arviz volt) s tudvale-gőleg Lipcsé város Szedgennek 100,000 márkát adományo-zott a nyomor enyhítésére, s miután én jelenleg lipcsesi, az ur meg magyarbani, s miután én most sanyargatott helyzetben vagyok: azért Önnek, uram! erkölcsi, keresz-tyén szent kötelessége segíyezni engem.“ — Mondjam-e, hogy mint a felvilágosodott XIX. századnak gyermeke, a világos célzást megérttem?!

Ezek után legyen szabad egy-két vonással kiegészí-teni még a hallei kedélyes magyar életnek képét. — A kosztól már általában s a reggeliről különösen is szől-tam. A mi az ebédet illeti, öten együtt kedélyesen, jó étvágygyal költöttük azt el a „papánál.“ Leves, pecsenye az elmaradhatatlan burgonyával, kis csészén befőt gyü-mölcs, sötalan kenyér és olykor sör, — im' ez volt nap-ról-napra a déli „Mahlzeit.“ Tésztát, főzeléket testi sze-meinkkel soha itt nem látnuk. Vacsorálni kiki külön szokott. Némelyek a papához mentek akkor is enni „kierkuchen“-t, hideg vagy meleg sültet. Én S. B. bará-tommal kijártam a városvegre egy tehenészetbe, a hol uzsonnára vagy vacsorára „ex frissibus“ tejet ittnuk. S ezt ketten annyira divatba hoztuk, hogy nem egyszer összejöttünk a „tejedében“ mindnyájan s gyülekezésünk egyik eredménye az lön, hogy proklamatum est: „nemcsak a tűz, víz, föld s levegő az életadó s fenntartó elemek, hanem a tej is.“ Merész újítás volt ez a sör hazájában, miatta azonban „nem mozdult meg a föld.“ S aztán meg — mi türes-tagadás benne — mi magunk is tejtől való lángolásunkkal nem egyszer sörbe merültünk a „sör-dékben!“

Meg volt tehát a jó magyar egyetértés! Mint egybe-töött kevé csomói ösztartottunk. Olykor az utcan is összesereglettünk, meg-megállván s hangosan diskurálván, nigen rendőr jött s oszlásra szólított fel, mert — ugy-nond — a német császár ellen elkövetett bizonyos (No-niling-fele stb.) merényletekre való tekintetből nem szabad itcán gyülekezni. — Németül azonban épen egymáshoz való ragaszkodásunk miatt nem tanultunk annyit, mint különben kellett volna. S ez bizonyára hiba volt. De nem ehattünk másképen. „Ne higj annak, minek szived el-antmond.“ — így szól B. Eötvös József, — szívünk pedig illemtmondott a német életbe való beolvadásnak. S aztán retten, — én és Varga — magyar ruhánkban, melyben ártunk, be sem illetünk volna talán német társaságba, s hol lebirált, olesó látványosságot képeztünk volna. S nár csak ennek elkerüléséért is bizony jobb, ha a nem-eti viselet egyáltalán elmarad a külföldi magyar tanulói-al. Excentricitást, barbárságot, vadmagyarságot lát az európai szem benne. Európai s a mellett nemzeti mivelt-égünket nem ez adja, nem ez biztosítja. Ne fókossokkal kucsmaforgókkal, de nemzeti szellemünk sajátos voná-aival, lelki jelességekkel alakuljunk be a mivelt nyugat-épei közé. Elöl járjon a szellem s hódítson, akkor az-tán utána jöhet a dolmánygomb; aranyból, ezüstből, agy akár ölmöböl is, az már mindegy.

Egyszer voltunk azonban mégis a medikusok „Stif-tungsfestjén.“ És mitmacholtuk a kneipolást, a melynek kezdetén a hosszú bemutatások alkalmával — még most is emlékszem — majd minden harmadik student azt mondta: „Mein Name ist Schulze.“ De a német burschok ismeretes mulatozási módjával nem tudunk megbarát-kozni, a minek bizonyosan az az oka, hogy Kárpátoktól Adriáig a kedvderítésnek más jobb módszere uralkodik, immár a selmeci bányász s erdészakadémián is, a hol a burschenschaftok még két évtized előtt is virágoztak. Mi egy csöppet sem irigyeltük a hallei burschoknak pár-bajokon kapott s mindenféle mutogatott sebhelyeit, sip-kaikat sem bámultuk, annál kevésbé kívántuk meg. — Németül is tehát nem a német diákoktól, de fenti hölgyis-me-rőseinktől, azután könyvekből s az egyetemen a kitünő professzoroktól tanultunk. Egyébként pedig a magányt is jobban szerettük, mint a larmás „silentium“ okat. Szob-bából néztem én is — miként Kisfaludy Sándor birto-kából — magyar elteltséggel a világot.

Elnéztem főképen vasárnapon délután a tarka kö-zönséget, mely egész karavánokban vonult ki a „zöldbe.“ Munka után pihenésre és sörre vágó apák, gondos mamák lányakkal — de sokszor ezek azok nélkül is — erős célgondolatokkal tartottak a sörforrások felé. S nézve őket, nézve... egyszerűen csak — azt sem tudom hogyan — belemerültem abba, a mi egy nagy költőnk szerint „az élet megrontója“, tudniillik az ábrándozásba, melylyel természetesen csakhamar hazám földjére is eljutottam s ki tudja meddig maradtam volna ott, ha larmázó bur-schoknak (bocsánat, hogy ismét róluk szöl — de igérem, lehetőleg utóljára itt — az ének) hahotája fel nem riaszt merengésből, melybe szép hazámnak édes gondolata merített. El tudtam azonban ábrándozni afonyaaruló német szegény leánykának szobába behalászó „heidelbeer“-kiáltásán is, mely oly végtelenül egyhanguan és senti-mentálisan hangzott. (Kötára is szedte az akkordot S. A. muzsikus barátom, kivel együtt sikerült a szobámban lévő pianinó hosszú alkudozások után kibérelnem a házi urtól: csaptunk is áldomást az üzletre!) Bezzeg a kis szöke német arus leánynál hangosabban kinal repát a francia, avagy békát az olasz leányzó!

Majd német choralistáknak (a „Frankianum“ vilá-gából való) csoportján akadt meg szemem. Vagy 15 tagból: szegény kis gyermekekből s felnött ifjúból összealkotott érdekes csapat vala ez. Meg-megállt a hét egy-egy nap-ján bizonyos házak (jótévköz lakasa) előtt s megiepoen szép összhangban éneket énekeltek: éneket, melyért aztán obolus járt. Betört tetejű cylinder s poros frakk volt e földi zengedezőknél jellemző két ruhadarabja. Nagy refor-mátor: Luther Márton! ki, „miként a koszal egy nagy folyamnak utjába álltal, hogy venne más irányt.“ te is ilyen szegény choralista voltál!

Lekötötte aztán figyelmemet még s gyakran is fo-glalkoztatta főleg estenden az ablakommal szemközt elvonuló kőfal, melyen belül tágas kert fáinak lombjai inte-gettek felém, mutogatván egy nagy épületet. Épület, mely minden hónapban egy vagy kétszer fényárban uszott, egyébként pedig sötét volt s nappal lakatlannak látszott. Mi lehet, gondolám, e sajtáságos épület? Mi a rendelte-tése? S mikor ezt megtudtam, még érdekesebbnek tűnt az fel nekem. S megtörtént, hogy sokszor sokaig, messze a vak éjszakába elmerengve néztem a szabadalkömvisek hallei páholyának díszes palotáját, (mert az volt azon épület), — gondolkozva a frei-maurek titkairól.

Krupec István.

TANÜGY. ÉS EGYHÁZI ÉLET.

Báró Vay Miklós, főgondnok emlék-ünnepén.

— Elmondattott a sárospataki főiskola f. évi június 24-én tartott grász-ünnepén. —

Alapige. Zsoltár CXIX. 111. „Örökség szerint birjuk a te bizonyág tételeidet.

Szerencsés, boldog nép és ügy az, K. K., a melynek nagy embereket adott a gondviselés. Már ez a kiváló ado-mány mutatja, hogy Istennek, az igaz emberi érdekek áll az szolgálatában s a gondviselésnek ez a különösebb ki-választása jelzi előre jövőjét s annak biztos diadalát.

De ha az ilyen nagy és Istenlől küldött egyénekre, már közönségesebb és csekélyebb jelentő-égű ügyeknek is szükségük van, a protestantizmusnak, e nagy emberiségi érdekeket képviselő, köztársadalmi intézménynek, bizo-nyára kétszeres mértékben. Hiszen már keletkezése, célja, feladata, egész szelleme olyan, hogy maga alapítója, megjövendőite kikerülhetetlen örök küzdelmél, soha meg nem szünő vívódását. „Lésztek gyüleletek — mondá — az én nevemert, nem azért jöttem, hogy békeséget hozzak a világra, hanem háborút“. Háborút, mert mélyen nyul bele a világ s az emberszív történetébe, annak megszokott viszonyaiba, öröklött jogaiba, hagyományai-ba az igazság diadalába s bizony régen elsepertett volna a föld színéről, annyi érdekeiben megriasztott hatalmasságot és szenvedélyt hívott ki maga ellen, ha Isten nagy embe-reket nem állított volna élére.

Egy ilyen férfunak, tisztánenni egyházkerületünk és sárospataki főiskolánk imádot főgondnokának, báró Vay Miklós emlékének áldozunk ma, forró könyek között, re-megve a jövőtől, a kidőlő által közöttünk támadt pusztaság miatt, de hódoló tisztelettel.

Azonban K. K. isten támaszunk mellett, tanulságunkra is küldi hozzánk prófétáit. Boldogtalan, szerencsétlen nép az, a mely nem érti, vagy nem akarja megérteni az urtól vezetésere támasztott jeleket, épen úgy, amint szerencsét-len, boldogtalan az, a ki felett a rengeteg éjszakában, jár-tatlan utakon, hiába ragyognak az égnek csillagai.

* Most — mint hallom — bensőbb a viszony a német s a magyar egyetemi hallgatók között, a miben bizonyosan része van a „hármás szö-vetség“-nek is. Helyes, — a természetes főgik!

Mi K. K. azzal tiszteljük meg e nagy férfiú emlékét leg-jobban, ha lelkünkben leborulván sirboltja felett, hálával és szent fogadalommal hirdetjük ma és minden időben ez alkalomra választott, az ő egész életének becsét is ma-gában foglaló szent leckénket:

„Örökségül birjuk az ő bizonyág tételeit!“

Örökségül:

I. A vallás iránti lángoló szeretetét.

II. A protestantizmus elvei iránt való tántorithatatl-an hűségét.

I.

Nekem nincs okom, nincs jogom KK! kárhözható itéletet mondani a jelen kor viszonyai és miveltégi álla-potai felett. Látom felséges nyilvánulásaiban szőlani lelkem előtt a tökéletesedés szellemét és annak alkotásait minden irányban. De talán épen eme jelenségek tesznek tanubi-zonyoságot amellett, hogy ez általános emelkedésünk az ember sziv egy nagy tévedésével van összekötve.

Ma a tudomány, a rang, a szerencse, a boldogság és érdek, fájdalom, igen gyakran elszakítja az embereket istentől, az égtől. Az volna a természetes, hogy az a fény, a mely valakinek bölcsőjét rengeti, az a világosság, a mely később értelmünk felett világol; azok a virágok, a melyek-keletünk utai, igen sok esetben bizony nem saját érde-münköl, nem is a magunk teremtő erejének hatalmára, hanem Isten áldó kezétől beszörvák; az a könnyű haladás, a mely sok ember szerencsésében, se göröngyöket, se su-jos kereszteteket nem ismer; szivünknek drága kincsei, a melyek talán mások felett gazdagokká és épen emiatt iri-gyelték tesznek: valamennyien csak annak erősebben emlékeztessék ezt a szegény, önmagától tehetetlen ember szivet arra a forrásra, a melyből mindezek lakadnak; amaz áldó keze, a mely mindezeket előtte megnyitotta. S ime, sokaknak életében, erkölcsi alakulásában, igen gyakran sötét felhővé lesznek, a mely eltakarja előlük az eget.

Azzal kellene dicsekednünk, abban keresni nagysá-gunkat: ki áll közlünk szivének, lelkének legszentebb ér-zesei, magára csapkodó lángolása által legközelebb isten-hez, a legtökéletesebb lélekhez: a vele való összeköttetésnél fogva, kinek van legnagyobb ereje, eltérni az élet kereszt-jeit, annak ezer visszásságait, ezer ellenmondásait s tisztán maradni azok érintésétől. S ime, ma már van az elő-keleségnek olyan újabb kori ikarusi divatja, a mely az elszakodott ember sziv kevelységének szárnyain akarja formányozni, nem ezt a földet, a hol tehetetlensége miatt minden lépten-nyomon elbukik, hanem magát az eget, a melyből szegény, de elbizakodott szivében nincs egyetlen szikra sem; s ma már van a tudományak, a miveltéség-nek olyan újabb kori büv ereje, a mely bizony nem mély-ségeivel, nem is tartalmának gazdagságával: egyszerűen értelm voltával, szegényes, sóvár lelkeket vonz maga köré, sőt állit tanainak szolgálatába, abban keresvén és találván fel az ilyen emberek nagyságukat, ha minél alantabb, minél közelebb maradnak a kor hamisan választott bálvá-nyaihoz s minél messzebb távozzván a sziv tiszta esz-mény képeitől, annál több rablánc csatolja őket e földhöz, a mely, hitők szerint, csak ilyen szolgaság árán ad ké-nyelmes kenyeret.

Báró Vay Miklós a kor emez áramlata ellen hagyta reánk, tanubizonyásgátetelei által, az első örökséget.

Születése, a melynél fogva fény vette körül, családi összeköttetései, a melyek már az ahoz kötött hagyományok és megerdemelt történeti jogok alapján is, tekintélyt, hódoló tiszteletet, hatalmat hoztak keresetlentül is lábai elé, nagy neve, a melyet szellemének, egész lelki világának sokol-dalu és soha ki nem fogható kincseivel emelt ki és tett nagy-gyá, még a nagy Vayak között is: tetteinek, örök tevékenység-ének sikerei, a melyek a társadalmi élet majdnem minden irányában hálás sziveket köteleztek le maga iránt, itt könye-ket töröltek le, ott sebeket gyógyítottak be, itt elesetteket emel-tek fel, ott nehéz keresztetnek emelését tették könnyebbé oly emberek vállain és olyan emberek szivében is, akik már sokszor gunyra és szugolódásra keltek az isten ellen; egész élete, a történetet amaz itélete, a melyet még önmaga hallatára, még folyvást emelkedő nagysága közben mon-dott ki a senkinek sem hízegő erkölcsi igazság szol-gálatás s a mely benne a szükség emberét mutatja fel: bizony valamennyien elég kisértő erők lehettek volna arra, hogy csupán önmagában keresse nagyságának forrásait s ő mindezek mellett is nyiltan vallotta azt, a miről a történet minden nagy alakja leborulva tesz tanu-bizonyoságot: „Nem szégyelem a Krisztus evangéliumát s Isten kegyelme által vagyok, a mi vagyok.“ I. Korint. XV. 10. ó, a ki a trónoknak is adott tanácsokat s ő, a ki a ma-gyar haza, a magyar államiság legszentebb jelvényét és biztosítékát is őrizte gondjai alatt, folyvást megőrizte az Isten iránti szerelmét annyira, hogy egész lelkületében, gondolkodás módjában, még mint államférfunak is, a val-lás iránti lángoló szeretete válik ki szivének kincsei közül.

Oh becsüljük; meg, oh tartsuk meg ezt az öröksé-get, mi, kicsinyek tartásuk meg azok, kik vesztésünket pótolni vannak hivatva. Tartsuk meg e bizonyára igen okos, de lelki sivárságra könnyen hajló kornak intelmét, és az apostol ama kijelentésének is igazolásául: „Minde-nek lehetségek titek — az Isten által!“

II.

A protestantizmusnak megvannak a maga létfeltételeit és elvei, a melyek fenntartásában van egy részről joga-sultsága, az egyes emberi szivek felett és a társadalmi tényezők sorában is; más részről a melyekhez való szilárd ragaszkodásától és következetességétől függ önmaga iránti hűsége is. Könyvelmü, szivtelen játékok üz emberi életünk legszentebb tárgyaival és érdekeivel, valamint békes és boldog együtt lakozásunk nagy feladataival, a vallásnak minden olyan alakulata, a melynek rendszere akár a ti-tokzatosság, akár a gyakorlati kényelmes megélhetés ügye-sége van alapitva.

En KK! vallom, hirdetem, gyakorlom a felekezeti türelmességet; de ezzel, nézetem szerint, nem egy az a meggyöződésbeli színtelenség, amelyben, fájdalom, ma me-gint sok ember előkelőséget, miveltséget, általános testvéri szeretetet talál s az a történet tanubizonyosága szerint sem mindegy, igazán, szívvvel, lélekkel, a maga elvi következ-ményeivel protestans e valaki; mert ez a protestantizmus bizonyos társadalmi, miveltégi elveket is vall, benső, sziv-beli ügyei mellett s épen azért me-tagadja vagy legalább

diadalát teszi kétségessé az, ki itt nagy emberbaráti szíve miatt, különbségeket tenni nem akar.

Báró Vay Miklós, a kor emez áramlata ellen hagyta reánk, tanubizonyás tételei által, a második örökséget.

Ő, kétségen kívül, sok oldalról volt nagy, de szívünk tesz rá tanubizonyás, hogy legnagyobb mint protestáns. Jó szíve, bölcsesége, aggodó lelke, sok mindenben engedett, de ezen a ponton egy percre sem tagadta meg önmagát. A nagy reformátor hitvallásának lelkeket hódító pillanatai újultak meg életében mindannyiszor, a mikor a protestantizmus ügyei válságok elé sodortattak. „Itt állok, nem cselekedhetem másképen. Isten légy segítségül nekem!” Volt idő, amidőn csak ha egy kissé is lett volna kevésbé protestáns, mint a minő valóban volt, erős küzdelemre, lehet mondani: összeütközésre került volna államférfi állása és nagysága, az a nagy elismerés és bizalom, amelyben a legmagasabb helyekről részesítették s a protestantizmus jogai iránti lelkesedése és bátorsága, s ő amidőn nagyok buktak el körülte, ingatagságuk miatt, egy percre sem ingadozott választani, keblének istene s talán a külső nagyobb sikerek között s cselekedetei által tette le az apostol ama hitvallását: „Inkább akarok szolgálni Istennek, sem hogy az embereknek.”

És amikor már ott jártak körülte a nagy lelkét égbe hívó angyalok; ott jártak majdnem egy egész századnak fehér ezüst koronájával, megtört testének roskatag voltával, nemes szívének mindig lassuló dobogásával: ő még akkor is azért óhajtott közöttünk maradni legalább néhány pillanatra, hogy nekünk éljen, ügyünknek tegyen szolgálatot s a protestantizmusnak, mint a szabadelvű társadalmi intézmények egyikének segítse elő, ha csak egy kicsi lépéssel is, biztos diadalát, némely reánk nehezedett hatalmasságok felett; egyedül nem külső, felszámítható eredménynyel, hanem bizonyítékul a legújabb napok politikai küzdelmében arra, hogy ügyünk, hogy törekvésünk egy az imádot magyar haza ügyével, a lelkiismereti szabadság küzdelmeivel s hogy még áldozatot is tudunk és akarunk hozni, csak hogy „felviruljon közöttünk ez a szép haza!”

De hát e tanubizonyás tételeket nem elég csak tiszteletben tartanunk, mint a multnak szép emlékeit, mint holt örökséget, amelylyel eldicselkedhetünk talán; hanem élővé kell azokat tennünk szívünkben mindnyájunknak.

Az isteni gondviselés által boldogításunkra küldött, közöttünk áldással élt, de az égbe költözött nagy szellemek iránt, komoly kötelességeink vannak. Az ilyen szellemek porladzó részei felett összehorult sirhantokra nem elég csak virágokat szórniunk s az emlékezet könyeit hullatunk; hanem őrizkednünk kell attól, hogy a gyászruhában, a halálanság és érdemtelenség bűnét ne kövessük el, a közöttünk az idők tanulságául és intő jelül maradt sírok felett.

Báró Vay Miklós nagy idők nehéz viszonyai és viharai között vezette át az újabb kori protestantizmus életét és magas és szent érdekeit. A mikor irántunk lángoló nemes szíve utolsó dobogást s lelke előtt megnyiladozni látta az eget, a honnan eredetet vette, bizonyára az volt életének legszebb jutalma, amit magával vitt, amiért a halál pusztításától sem félt, hogy tanubizonyás tételei élő örökség marad mindnyájunkban.

Erre legyen szent és erre legyen elpecsételő alkalom ez az ünnepélyes, ez a kegyeletos óra s így az, temetkezés helyett, az annyira szükséges új és közös erő forrásává váljék részünkre.

Szelleme érintésére, ime megmozdulnak sirboltja felett a kövek... Oda ül a protestantizmus diadalának fehér ruhába öltözött angyala.

„Mit kerestek a holtak között az élet? Nincsen itt, mert feltámadott!” Amen.

Mitrovics Gyula.

UJDONSÁGOK.

„A mai szocializmus” című munkára, mely a nagyevű belga tudós, Laveleye tollából származik s melyet mint jogosított fordító, az „Örálló”-ban akartam volna először közrebocsátani, 2 frt 50 krral előfizetést nyitok. — A nagyérdemű mű, mely a szocializmus elméleteket vonzó modorban s mégis teljes tudományossággal tárgyalja, mintegy 25 nyomtatott ívet teend s kitűnő papíron, szép kiállításban szeptember végén, vagy október elején jelenik meg.

— A Tompa-szoborra legújabb adakoztak nálunk: a „Szatmári Hírlap” utján Bözörményi Károly kir. tanácsos szatmári polgármester 10 frt, Uray Gáspár ügyvéd 50 kr., Varju István ref. lelkész 50 kr., Lipták Bertalan ref. lelk. 1 frt, Soós János Budapest 50 kr., Komáromi István, a Kassai ref. egyház főgondnoka 5 frt, Ragályi Béla földbírtokos 2 frt. A jelen kimutatás összesen 19 frt 50 kr., előbbi kimutatás 4 frt, vagyis eddig az „Örálló” utján 23 frt 50 kr.

— Az Assicurazioni Generali múltkori hirdetéséhez pótlólag adjuk a következőket: Bővebb zárszámadási jelentések az aiantú ignőkségnél kaphatók. Ugyanott felvilágosítások a legnagyobb készséggel adatnak és élet-tűz-, szállítvány- és üvegbiztosítások az Assicurazioni Generali, jégbiztosítások a Magyar jég- és viszonybiztosító részvénytársaság és baleset elleni biztosítások az Első o. általános baleset elleni biztosító-társaság számára a legelőnyösebb feltételek és legolcsóbb díjak mellett fogadtatnak el. A sárospataki ignőkség Liebermann Jakab.

— Az „Örálló” fejlesztése cím alatt a következő valóban meleg felhívást olvassuk az Evang. Egyház és Iskolaiban: „A f. év elején „Örálló” cím alatt, hetenkint kétszer megjelenő politikai, szépirodalmi és közgazdasági lapot indított meg Sárospatakon Dr. Bartha Béla jogtanár azon kifejezett céllal, hogy a magyar nemzet s a haladásért küzdve, — egyuttal a protestantizmus annyiszor méltatlanul mellőzött érdekeinek tegyen szolgálatot. A sajtó, a közönség s a mi fő, az ev. ref. és ág. hitv. ev. egyházak illetékes képviselői a legmelegebb elismeréssel voltak a lap iránt, mely kiváló munkatársak által hűségesen támogatva, igényezett feladatát teljesíteni, s elmondhatjuk, hogy ma már,

rövid félévi fennállása után, nemcsak előkelő színvonalon álló lappá, hanem a protestáns közvélemény számottevő organumává lett. Az is általános elismert és sok oldalról több ízben és követelőzőleg hangsúlyozott dolog, hogy ily lapra felette nagy szüksége van a protestantizmusnak, s ha nem volna, meg kellene teremteni. Egyetlen komoly kifogás volt ellene: hogy kevészer jelenik meg: de oly lapot, mely nem a töké hatalmán alapszik, csakis a közönség hathatós pártfogása fejleszthet. Ebben reménykedve óhajta a a derek szerkesztő és kiadó a kitűzött nagy célok érdekében minden önző, s személyes érdektől menten, hetenkint háromszor megjelenő lappá fejleszteni az „Örálló”-t, hogy így fokozatosan alakulhasson napilappá. Ha azonban a közönség megfelelő pártfogása nem gyámolítja a vállalkozó lap tulajdonost, akkor fájdalommal bír, de kénytelen volna a lapot beszüntetni, mert megteremtésére s kellő színvonalra emelésére fél év alatt ezekre menő áldozatot hozott, s teljes anyagi romlása nélkül többre nem képes. Rajtuk, lelkészeken áll, ezen lapnak megismertetése és elterjesztése, kik ezzel nem egyének, hanem fontos közügynek tesszünk szolgálatot. Kövessük e tekintetben a római kath. papok példáját, a kik reánk nézve halálos érdekeik előmozdítására szentelt vállalkozataikat minden tekintet nélkül beviszik a családok és nép körébe, úgy, hogy lehetséges hetenkint egyszer nagy terjedelemben megjelenő lapjaikat igen olcsó áron kiállítani, mert a nép körében is elterjesztve 14—15 ezer előfizetőt gyűjtenek. Hogy az „Örálló” fennállhasson legalább is 1500 előfizetőre van szüksége. Ennyit ne tudnánk előteremteni? s ne volnánk képesek egy oly lapot fentartani, mely tisztán hazánk, nemzetünk és egyházaink érdekeit szolgálja? Valóban protestantizmus volna, ha az a lelkesedve dicsőített protestantizmus ép a szellemi munkásság, az irodalom terén csufolt vallana. Dr. Bartha Béla munkásságával megmutatta, hogy az eszme s a közélet nála nem pusztá szó, hanem azért lelkének teljes erejét, sőt anyagi jólétét is feláldozta. Ne kívánjuk tőle ez áldozatot, de cselekedjünk gyorsan, s elismerésünknek, szellemi és anyagi támogatással adjunk oly értéket, mely hazánk s egyházunk anyagi és szellemi fölvirágzásában az evangyeliomi közszellem hatalomra emelésében meghozza az áldott gyümölcsöket. — Ha megszívlelik, akiket illet, az „Örálló” élni fog. Ha nem — akkor bizonyára a legszebb bucsuztató, amit vállalatunknak kívánhattunk.

— Laca zempléni megyei ev. ref. egyházközségben a lelkész Török István buzgóssága folytán Kossuth szobrára 13 frt 80 kr. gyűlt össze s ezt lapunkhoz küldték be, mely összeghez járultak: Török István lelkész 1 frt, Diószeghy Pál 2 frt, Grájz József 50 kr., Baltók Pál 30 kr., Belohajda Péter, Tóth András, Ballók István, Sohajda Ferenc ifju, Ballók László, Möriz Pál, Sohajda Ferenc János, Szerdi Ferenc, Geese Lajos, Bagosi S. Sohajda Ferenc öreg, Sohajda Gyula, Sohajda Pál, Sohajda László, Möriz Sándor, ifj. Sohajda István, b. Sohajda János, Sohajda József, Möriz Gyula b. és Möriz Tamás 10—10 kr., Möriz T. János 5 kr., Möriz T. Ferenc 10 kr., Pásztor András 20 kr., Szalontay István 10 kr., Sohajda István n. 20 kr., Fazekas István 10 kr., k. Szabó András 4 kr., k. Tóth István 4 kr., Maté Andrásné 4 kr., f. Téglás Gyula 5 kr., Möriz Gyuláné 4 kr., Pirigy Sándor 5 kr., Ballók György 5 kr., Möriz Miklós 5 kr., Papp Zsigmond 6 kr., Bengi József 5 kr., Ballók Gy. István 20 kr., Kovács János 10 kr., Möriz András 10 kr., Szabó Károly 10 kr., Tóth M. István 20 kr., Téglás Péter ifju 10 kr., Tóth P. István 10 kr., Tóth Gábor 10 kr., Jesztrebi István 10 kr., Pirigy Mihályné 10 kr., Tóth Károly 10 kr., Kovács István 4 kr., Tóth József es. 10 kr., Szabó Ferencné 2 kr., Téglás István 10 kr., Téglás Sándor 10 kr., Hogy József 10 kr., Illes János 10 kr., k. Möriz Mihály 10 kr., Kovács László 20 kr., Tóth Mihály 20 kr., Möriz Károly 20 kr., Sohajda Gáborné 10 kr., Tóth János 5 kr., Sohajda Péter felső 2 kr., Tóth István 10 kr., Tóth L. István 10 kr., Filep János kov. 5 kr., Tóth A. István 10 kr., ifj. Sohajda Pál 20 kr., k. Möriz János 3 kr., ifj. Tóth M. István 5 kr., Bengi István 4 kr., Szabó Mihályné 4 kr., Papp János 10 kr., Möriz István 20 kr., Téglás István ifj. 10 kr., Téglás Gyula kurátor 50 kr., Téglás Balázs 50 kr., Diószegi Károly 10 kr., Filep Sándorné 10 kr., Möriz F. István 50 kr., Kovács Károly 10 kr., Ballók András ifj. 3 kr., Csubak István 4 kr., Nagy András 10 kr., Béres László 3 kr., Téglás Péter bíró 50 kr., Gáncsos Mari bíróné 25 kr., Téglás Pál 10 kr., Möriz T. Gyula 10 kr. Összesen 13 frt 81 kr.

POLITIKAI SZEMLE.

„A gyermekek vallásáról” cím alatt érdekes cikket olvassunk a „Prot. egyházi és iskolai lap” folyó évi 26. számában Révész Kálmán kassai lelkész tollából, mely lényegében a mi felfogásunkkal s szerintünk a protestantizmus követelményeivel is teljesen megegyezik s melyet épen azért itt egész terjedelmében reprodukálunk.

„A kötelező polgári házasság a főrendiház június 21-iki ülésében nálunk is törvénybe iktattatott. Ezt a nagy eseményt a felállított junctimnál fogva azonnal követni fogja a vegyes házasságból származó gyermekek vallásáról, illetőleg a római kath. klérus által annyiszor megtámadott s prot. részről erősen védett 1868. LIII. t. cikk 12. §-nak eltörléséről szóló törvényjavaslat tárgyalása.

Azt a sok nemes erőt és hűvületet, mely részünkről az idézett 12. §-ban lefektetett eiv, a „sexus sexum sequitur” mellett és továbbra való fentartása érdekében kifejtett, megvallom, nem tartom teljesen indokoltnak.

A törvény meghozatala óta eltelt negyedszázad minden évének tapasztalata megmutatta, hogy ez a rendelkezés nagyon sok esetben irott malaszt maradt. Mert azt ne higgyék el senki, hogy csak az utóbbi 9—10 év alatt történtek elkeresztelések, illetőleg elnevelések; történtek bizony azok ez előtt is, de mivel nem volt annyira élére állítva a dolog, mint később, hát nem igen jöttek nyilvánosságra.

A r. kath. egyház, az ő egyedül üdvözítő voltára hivatkozva, nemcsak Esztergomban vagy a Magyar Államban, de Rómában is palam et publice kimondja, hogy minden olyan törvényt, mely a vegyes házasságból származó gyermekek egy részét az eretnységnek akarja

lefoglalni, egyszerűen nem respektál, semmisnek tekint s kijátszásra ha lehet nyilván, ha másként nem lehet, titkon, mindent elkövet.

A dolog valóban oly természetű, hogy erőszakkal megoldani nem lehet és nem szabad. Mert tegyük fel, hogy a keresztelésnél és anyakönyvelésnél megtartott ugyan a törvény, de már az elemi- vagy középiskolai vallásoktatásnál nem. Vajjon zsendárral hozassuk-e a törvény szerint hozzánk tartozó gyermeket a vallásóra, konfirmációra vagy templomokba? És ha esetleg a szülők külső törvénytisztelete eleget tett is a törvénynek a gyermek 18 éves koráig, nem elvesztettük-e ezen határidő után mindazokat, kiket csak a törvényi tisztelete tartott meg addig külső tagokként számunkra?

Az olyan törvény pedig, melyet meg nem tartanak, melyet száz és száz uton kijátszhatnak, mindenesetre eltörendő, mert különben megingatja a törvények iránti általános és szükséges tiszteletet és bizalmat.

Emellett azt se feledjük el, hogy minden látszat dacára is, bár talán legméltányosabb, de nem a legjobb eredményeket szülő módja a kérdés megoldásának a sexes sexum sequitur elvének felállítására. Vannak ugyan kevés számú és tiszteletreméltó kivételek, de én azon családokban, melyek ugy a szülőknél, mint a gyermekekben két vallásra oszolvák, vagy minden vallás iránti színtelen közönyösséget, vagy ellenkezőleg egymás gyűlöltetésévé és versengéssé fajuló tulbuzgóságot, sőt bigotteriát láttam, mely utóbbinak ismét csak az lett a vége, hogy az erősebb fél assimilálta a gyengébbet. Ha már törvény által lehetne és kellene meghatározni a gyermekek vallását, szerintem legcélszerűbb lenne azt kimondani, hogy a vegyes házasságból származó gyermekek az apa vallását követik. Az apa adja gyermekeinek a nevet, a rangot, legtöbbször a vagyont is, miért ne határozná meg gyermekeinek vallását is, oly formán, hogy az övét kövessék.

De hát az igaz szabadelvűség csakugyan nem enged meg azt, hogy e kérdés feltétlenül törvény útján oldassék meg. Amint nem szabhatja életém a törvény, hogy én milyen vallást kövessék, ép ugy nem szabhatja reám, hogy gyermekeimet milyen vallásban neveltessem. Ennek meghatározása legelső sorban a szülők elvitáztatlan joga. Ha apa és anya egy ugyanazon egyház híve, a kérdés magától elesik, mert a gyermekek természetesen követik szülők vallását; vegyes vallású házastársaknál pedig az illető felek szabad, tehát illetéktelen tényezők által nem befolyásolt megegyezése van első sorban hivatva a gyermekek vallási hovatarozandóságának megállapítására.

Ujabb kérdés aztán, hogy ez a megegyezés a házasság megkötése előtt, vagy után történjék-e meg s az utóbbi esetben megint mely időben; hat hónapon belől-e, az első gyermek születésekor-e, vagy pedig mikor vallásos neveltetésének ideje eljő stb. A törvényjavaslat — sok vita után — a házasság megkötése előtti megegyezést proponálja.

Sokan vannak, kik ez indítvány ellen erkölcsi vagy illem tekintetéből emelnek szót. Legközelebb is olvasom egyik lapunkban e tárgyról szóló lelkészársam tollából: „Különböznél rendkívüli érdeklődéssel nézek eléje amaz új kornak, midőn a szemérmes hajdon és a szerelmes ifju, az eljegyzés boldog percei után, születendő gyermekük vallása felől tanakodnak.”

Előre kell bocsátanom, hogy én az itt megtartandó határokat talán túlszigorúan is, oly nagy mértékben megtartom, hogy p. o. az esketési beszédben vagy imában, eltérőleg használatban levő agendáinktól, a születendő gyermekekről azok neveléséről soha egyetlen szót sem szölok, kifejezetten gyermekekért nem. hanem csupán általánosságban a házasság élet áldásaiért könyörgök az új pár számára; mindemellett azonban nem vagyok képes érteni a fentebb idézett kifogásban nyilvánuló piruló szemérmeskedést.

Ezek a jó erkölcsbírák csak két dolgról feledeznek el. Egyik az, hogy a házasság megkötése előtt szokás megkötni az u. n. házassági szerződéseket, melyekben szintén van szó a születendő gyermekekről; másik pedig az, hogy az a szemérmes hajdon és szerelmes ifju bizonyosan nem a házasság megkötése után nyerne fogalmat arról, hogy a házasság nem csupán szerelemből, csök-ből és ölelésből áll, hanem — legtöbbször esetben gyermekek is származnak belőle!

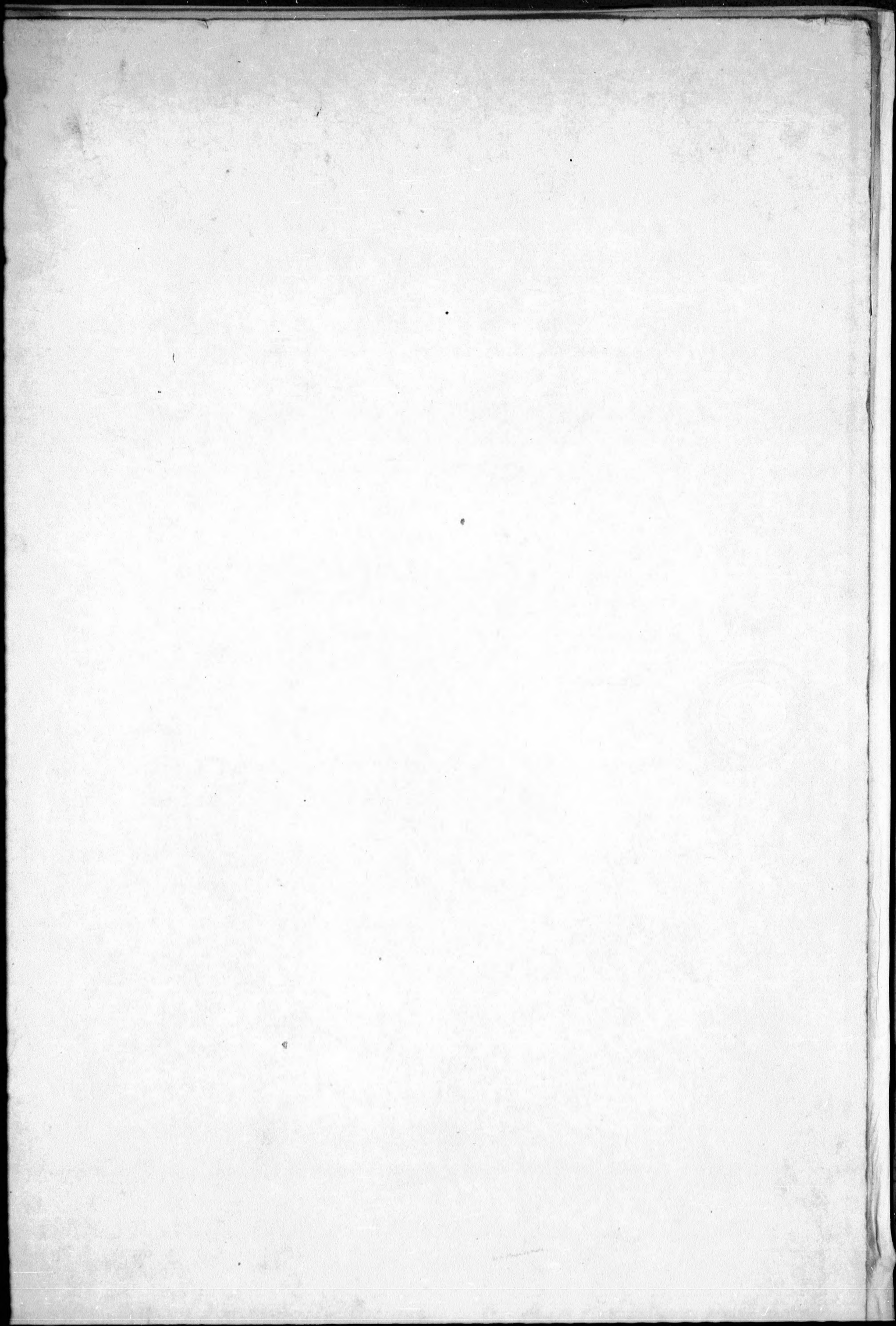
E szempontból tehát a javaslat ellen semmi nehézséget nem látok. Ha pedig azt nézem, melyik esetben tartható inkább távol az illetéktelen befolyás és melyik esetben kerülhető el a felek benső békéjének felzavarása: megint határozottan a házasság megkötése előtti megegyezés mellett kell állást foglalnom.

Azt szokták legtöbbször mondani, hogy a szerelmes ifju, a jegyes állapot boldog napjaiban igen könnyen beleegyeznek, inkább befolyásolható menasszonya óhajítására annak kívánságába. Vagy hű az a férfi egyházához és vallásához, vagy nem. Ha hű, sem a házasság előtt, sem a házasság után le nem veszik lábáról. Ha nem hű, ha könnyen megingatható: vajjon a jegybenjárás korszakában van-e erősebb kísértéseknek kitéve, vagy pedig akkor, midőn gyöngélgedő felesége pirulva sugja meg neki az édes titkot s midőn a gyöngéd férj előtt nejenek minden legkisebb kívánsága parancs, mintha az már nemcsak egynek, de kettőnek óhajítása volna!

Részemről a legszerencsétlenebb megoldásnak tartanám a megegyezést a házasság megkötése utánra hagyni; igen sok esetben valóságos pokollá tenné ez, a különben békés és boldog házasság életet (Igen helyes észrevétel. Szerk.)

Aztán meg azt se feledjük el, hogy a jegyesek, meglehet, hogy nagyobb részben, nem is látják szükségnek e kérdés elintézését s ez esetben a sokak által védett és sajnált elv, a „sexus sexum sequitur” marad érvényben. — Megjegyzendő, hogy a függetlenségi és a szabadelvű párt az igazságügyi bizottság módosítása szerint, tehát e cikkben fejtegetett felfogásnak és a Csáky gróf által benyújtott javaslat eredeti szövegének megfelelőleg fogadta el a gyermekek vallásáról szóló törvényjavaslatot általánosságban s részleteiben is.

Francziaország. A köztársaság elnökévé a meggyilkolt Karnot helyébe Versaillesben 851 szavazattal 451-t Casimir Périer kapott s így elnöké ő lett szemben a radikális Brisson 195 s Dupuy 97 szavazatával. A többi szavazat megosztott.

F
E
N
n
s
vi
az
de
sz
zö
m
lé
g
ne
lö
tu
h
n
th
h
m
sz
n
sz
tá
u
v
ze
tá
n
g
a
p
b
z
d
d
g
k
k
p
t
g
la
b
n
M
fe
n
s
t
e
n
r
j
le
e
b
d